

TRÜKIMEEDIA

Teater.Muusika.Kino

Nr.: 16.09.2015

Tiraaž: 3000

TOOMAS EDUR JOHN CRANKO BALLETIST „ONEGIN”

John Cranko (LAV) ballett „Onegin” Pjotr Tšaikovski muusikale, arranžeerinud Kurt-Heinz Stolze (Saksamaa). Koreograaf-lavastaja: John Cranko, lavale seadnud Jane Bourne (Inglismaa). Kunstnik: Thomas Mika (Saksamaa). Valguskunstnik: Steen Bjarke (Taani). Kunstniku assistent: Diana Eckmann (Saksamaa). Dirigendid: Vello Pähn, Jüri Alperden ja Kaspar Mänd. Osades: Tatjana – Alena Shkatula või Luana Georg, Onegin – Deniss Klimuk või Jonathan Davidsson, Lenski – Jonathan Hanks

või Sergei Upkin, Olga – Marta Navasardyan või Svetlana Danilova, Gremin – Anatoli Arhangelski või Jevgeni Grib. Esietendus Rahvusooper Estonias 19. III 2015.

John Cranko tõstis Stuttgardi balleti maailma tasemele, tema töid on lavastatud maailma parimates teatrites. Kui keeruline on saada esitusõigusi nii rangete ettekirjutustega lavateostele nagu tema „Onegin” või James MacMillani „Manon”?

John Cranko ballett „Onegin”. Eesti Rahvusballett, 2015. Tatjana – Luana Georg Gremin – Jevgeni Grib, Onegin – Jonathan Davidsson.

TRÜKIMEEDIA
Teater.Muusika.Kino
Nr.: 16.09.2015
Tiraaž: 3000

Tatjana – Alena Shkatula, Gremin – Anatoli Arhangel'ski ja Onegin – Deniss Klimuk.

Selliste teoste lavastamisest unistavad paljud trupid, võrreldes mõne teise balletiga on see eriti kulukas. Seetõttu on nende esitusõiguste saamine ka tavapärasest keerulisem. Meie teater ei ole kõige rikkam, selle eelarve on viis korda väiksem kui Soomes ja me ei saa endale lubada nii suurte honoraride maksmist nagu mõned teised teatrid. Kuid küsimus ei ole ainult rahas, vaid ka etenduse ning balletitrupi tasemes, tantsijad peavad suutma rolle välja tantsida nii füüsiliselt kui ka dramaturgiliselt – näitleja aspektist. Näiteks „Onegini” puhul on vaja tantsijaid, kes sobiksid Tatjana, Olga, Lenski ja Onegini rolli, sest õigete osatäitjateta on laval keeruline usutavat „keemiat” tekitada. Mõnikord osutub tantsija karakter ebasobivaks, liiga tugevaks või

nõrgaks. Üks asi on tantsija tüpaaž, teine asi, kas ta saab tehniliselt hakkama, kolmandaks peab ta keerulise koreograafia puhul suutma end laval näitlejana teostada, et oleks usutav. Selle kõige juures on oluline end mitte liialt kammitseda, et avada reaalsed, mitte teatraalsed karakterid.

Kuidas algab Estonias sellise balleti nagu näiteks „Onegin” lavalettoomine? Tavaliselt esitan kunstinõukogule ettepaneku, milliseid lavastusi sisse osta, ja siis lepatakse kokku esietenduse võimalik kuupäev. Kõigepealt kooskõlastatakse, kas seda lavastust on võimalik teostada, kuidas saadakse rahaliselt hakkama, ja siis alustatakse läbirääkimisi õiguste asjus. Kutsutakse lavastuse esindaja, kes kontrollib, kas teatril on

TRÜKIMEEDIA
Teater.Muusika.Kino
Nr.: 16.09.2015
Tiraaž: 3000

Tatjana – Alena Shkatula ja Onegin – Deniss Klimuk.

olemas sobivad tingimused ja balletitantsijad. „Onegini” puhul kujunes kogu protsess palju keerulisemaks, kuid iseenesest pole läbirääkimistes mingit kindlat skeemi, need on alati erinevad. Tuleb rääkida paljude inimestega otse ja ka agentide kaudu. Õnneks on enamik inimesi balletimaailmas mõistlikud ja vastutulelikud.

Kui pikaks ajaks on „Oneginile” osted esitusõigused?

Kolmeks aastaks. Võimalusel saaksime neid pikendada viiele aastale. Sõltub sellest, kuidas publik käib vaatamas ja millised lavakoosseisud on tulemas. Siiani on olnud kõik etendused välja müüdud.

Kuidas kulges eelnev kontroll, kui vaadeldi trupi professionaalsust, tant-

sijate tehnilisi oskusi ja karakterite sobivust?

Algul tekkis kahtlus, et meil ei ole kahte koosseisu välja panna ja me ei saa vastavaid õigusi. Õiguste saamiseks peab teatril olema mitteametliku reeglina lavale tuua kaks tantsijate koosseisu. Lavastuse esindajaid tuli kõvasti veenda, et meil leidub sobivaid tantsijaid kahte koosseisu. Tunnen oma tantsijaid ja lubasin, et lavale ei lähe keegi, kes ei sobi, ning teeme kõik, et lavastuse tase oleks hea. Lõpuks mind usaldati ja otsustati anda meile „Onegini” esitusõigused. Pärast meie „Manoni” lavastuse nägemist mõisteti, et jälgime kvaliteedi rangeid nõudeid ega tee asju ümber ja suudame säilitada lavastuse originaalsuse.

TRÜKIMEEDIA
Teater.Muusika.Kino
Nr.: 16.09.2015
Tiraaž: 3000

Tatjana – Luana
Georg ja Onegin
– Jonathan
Davidsson.

Cranko neoklassikalise balleti koreograafiakeele oluliseks teljeks on duetide väljendusrikkus ja draamatilisus. Kui hästi suudab koreoloog Jane Bourne edasi anda crankolikku tantsudramaturgilist keelt, selle algupära? Jane Bourne on lavastanud „Oneginit“ viiskümmend korda ja oma kogemusega suudab ta seda teha kõige paremini.

Kui mina õppisin La Scalas 1994. aastal esimest korda „Manoni“, õpetas sealne koreoloog näiteks vaid samme ja liikumise suunda ega andnud ühtki vihjet selle kohta, kuidas ja keda peaksime olemuslikult kehastama. Jane oskab hästi õpetada mitte ainult sammude täpsust, vaid lahti seletada ka seda, mida tantsija peab sealjuures laval tund-

TRÜKIMEEDIA

Teater.Muusika.Kino

Nr.: 16.09.2015

Tiraaž: 3000

Eesti Rahvusballeti kunstiline juht
Toomas Edur.
*Rahvusoper Estonia arhiiv,
Harri Rospu fotod*

ma. Koreograafias on notatsioon ja seletamine erinevad asjad, koreoloogina valdab Jane mõlemat hästi ning oskab kanda vastutust kohalikele repetiitoritele. Me mõistame, kui vastutusrikas on omada sellist balletti teatri repertuaaris.

Kas sõltuvalt lava proportsioonidest on loodud veidi teistsugune lavakujundus kui tavaliselt?

Meile sobib selline lavakujunduse suund, nagu sel juhul tehti; mõned rõhutavad rohkem muinasjutulisust, teised realistlikku suunda. Kunstnik

Thomas Mika on suunanud põhirõhu rohkem inimestele ja kostüümidele kui lavakujundusele. Suurepärane valguskunstnik Steen Bjarke toetab Thomas Mika lavakujundust puhaste värvidega. Mõnikord pakutakse värvidega üle, püütakse teha valgussõud, aga Steen seab valgust liigse rõhutamiseta, nii et lavastaja ja kunstniku tööst moodustub perfektne tervik. Ta on töötanud selle lavastuse juures koos Jane Bourne'i ja Thomas Mikaga kaua ning teab pisidetailideni, mis laval toimub.

See, kes ei pane olulist rõhku balleti tantsutehnika nüansside jälgimisele, naudib ka Tšaikovski teoseid; kasutatud on muusikat tsüklis „Aastaajad“, ooperist „Kuldkingakesed“, avamäng-fantaasiast „Romeo ja Julia“ ja sümfooniilisest fantaasiast „Francesca da Rimini“, millela oleks seda balletti raske ette kujutada.

See on tõsi, et Tšaikovski muusika on suurepäraselt arranžeeritud, mulle meeldib isegi rohkem kui Massenet' muusika „Manonis“. See on küll ka väga ilus, aga „Oneginis“ toimuvad üleminekud ühelt fragmendilt teisele kuidagi sujuvamalt ja loomulikumalt.

Möödunud aastal oli juttu, et külalis-solistidest võib lavale astuda ka maailmatäht Friedemann Vogel Stuttgardi balletist. Kas me näeme teda Estonia laval?

Sellest on kaua aega tagasi, kui me rääkisime. Friedemann ütles, et ta on huvitatud ja kindlasti tuleb. Ta on tantsija, kellel on tõeline kirg oma elukutse vastu. Ta ei esita utoopilisi nõudmisi. Üldiselt kohtab balletimaailmas väga harva ärahellitatud diivasid. Balletitantsija karjäär on lühike ning kui oled tõeline tantsija, siis tuleb olla paindli-

TRÜKIMEEDIA

Teater.Muusika.Kino

Nr.: 16.09.2015

Tiraaž: 3000

kum ja vastu võtta kõik pakkumised, et tantsida. Möödunud hooajal tantsis ta meil kahel korral „Manonis” des Grioux’ d ja ma loodan, et ta tuleb ka „Oneginisse” tantsima. Tema emotsionaalne iseloom sobib suurepäraselt Lenskile, mida on keerulisem edasi anda, kuid see osa on sama tähtis kui Onegin. Soome Rahvusballetist ootame ka Michal Krčmáři, kes on tantsinud meil külalissolistina Solorit „Bajadeeris” ja des Grioux’ d „Manonis”. Nägin teda Soomes „Oneginis”, tema Onegin oli maailmatasemel – stiilipuhas ning suurepärase klassikalise tehnika ja tunnetusega. Loodan, et tuleb häid külalisi, kuid meil endal on kaks väga head koosseisu ja meie tantsijad tahavad ka seda tantsida.

Eesti ja välismaa ajakirjanduses on „Onegini” kohta olnud häid arvustusi, Stuttgardi balleti kunstiline juht Reid Anderson kiitis Eesti Rahvusballeti trupi koosseisu, nimetades seda üheks paremaks. Kas on enam paremat tagasisidet veel võimalik saada? Õeldi, et viimasel kümnel aastal on meie balletitrupp olnud üks paremaid, mida nad on näinud. See oli tõesti liigutav, Reid võrdles meie „Onegini” koosseise isegi Londoni, New Yorgi, Pariisi ja Suure Teatri omaga. Seda oli nii uskumatu kuulda, et ma lausa palusin, et ta seda kordaks. Kuid mul on hea meel, et suutsime säilitada etenduse vajalikku taset ning pidasime oma lubadust. Professionaalses mõttes on trupp suutnud lavastust suurepäraselt hoida ning me oleme tõestanud, et suudame sellisel tasemel ballete esitada. See on suur saavutus.

Süžeeline ballett vajab tantsutehnilise ja lavalise sobivuse kõrval ka korra-

likku annust näitlemisoskust – pantomiimi, žeste, tunnete väljendamist...

Jah. Näiteks Jonathan Hanksi (Lenski) ja Deniss Klimuki (Onegin) karakterid sobivad hästi. Sama on tunda Alena Shkatula (Tatjana) ja Marta Navasardyani (Olga) suhtlemises. Mõne puhul on kohe selge, et nende vahel õiget klappi ei ole. Kui Lenski näeks Oneginist tugevam välja, tuleks teha palju tööd, et teda pehmemaks ja emotsionaalsemaks muuta. Alati ei ole see võimalik. Nõuab peent tööd, et leida, kuidas laval sõnadeta midagi öelda. Ma tantsisin 1991. aastal „Oneginis” Lenskit. Need olid esimesed aastad Agega Inglise Rahvusballetis. Mulle väga meeldis see roll. See oli küll ammu, aga Jane Bourne’iga töötades meenus, kui loogiline ja geniaalne kõik oli. Cranko meistriteoses ja Tšaikovski muusikas on tõesti midagi erilist, ja kui midagi on head, jääb see igaveseks meelde. Mõni lavastus aegub, kuid see ballett on tõestanud end juba pool sajandit. Et vastust saada, miks see lavastus nii kaua püsib ja miks kõik balletitrupid tahavad seda esitada, selleks peab Eesti publik tulema ise seda avastama.

Küsitlenud MATTIAS SONNENBERG, kolumnist